

บทที่ 6

ผลการวิจัยและพัฒนา

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลการวิจัยและพัฒนา จากการดำเนิน โครงการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งกล่าว เป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย
2. ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายและแนวทางแก้ไข
3. รูปแบบการบริหารองค์กรชาวบ้านและเครือข่ายแบบบูรณาการที่เหมาะสม
4. ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนา

การพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะขอกกล่าวใน 2 ลักษณะ คือ เป็นรายชุมชนและเป็นบทสรุป ดังต่อไปนี้

1 รูปแบบการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

1.1 ขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายที่ดำเนินการใน 4 ชุมชน

ในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายได้มีการดำเนินการในพื้นที่ศึกษา 4 ชุมชน และแบ่งขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายออกเป็น 7 ขั้นตอนคือ

- 1) การศึกษาวิเคราะห์ผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย
- 2) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่าย
- 3) กำหนดเป้าหมายวิธีการการพัฒนาร่วมกัน
- 4) วางแผนพัฒนาผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย
- 5) เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้นำและสมาชิกกลุ่ม
- 6) ติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนา
- 7) ขยายผลกลุ่ม/เครือข่าย

ดังสรุปในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 ขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายที่ดำเนินการใน 4 ชุมชน

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอ สรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหิน ดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
1 การศึกษาวิเคราะห์ ผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มและทำเวทีชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของ ชุมชนเกี่ยวกับ ● อาชีพ ● กลุ่มและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย 1).กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนและ 2).กลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ในชุมชนบ้านวังยาว	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สนทนา กลุ่มและทำเวทีชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน เกี่ยวกับ ● อาชีพ ● กลุ่มและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย 1).กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงแพะ 2).กลุ่มปลูกผักอินทรีย์ กลุ่มป่าชุมชน 3).กลุ่มสตรีผ้าทอผ้าสี่ธรรมชาติ 4).กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้าน เกษตรกร 5).กลุ่มเยาวชนรักษำป่าต้นน้ำ 6).กลุ่มออมทรัพย์(บ้านห้วยหินดำ)	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มและทำเวทีชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของ ชุมชนเกี่ยวกับ ● อาชีพ ● กลุ่มและเครือข่าย คือ 1).กลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนา แห่งแม่น้ำปราจีนบุรี บ้านตำบล ท่างาม ● ข้อมูลชุมชน ภูมิปัญญา ชาวบ้านในเรื่องพันธุ์ข้าว	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มและทำเวที ชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของ ชุมชนเกี่ยวกับ ● อาชีพ ● กลุ่มและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย 1).กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2).กลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้าน ดิน ต.บ้านไร่

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
		• ข้อมูลเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง • ข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน ในเรื่องป่าชุมชน หัตถกรรมพื้นบ้าน การแปรรูปของกลุ่มแม่บ้านการทำเกษตรอินทรีย์		
2. การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่าย	1.จัดเวทีพบปะสนทนากับแกนนำชุมชนและชาวบ้านเรื่อง • ข้อมูลทั่วไปของชุมชน • กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน • แนวความคิดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดภายในชุมชน	1.จัดเวทีพบปะสนทนากับแกนนำชุมชนและชาวบ้านเรื่อง • ข้อมูลทั่วไปของชุมชน • กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน • แนวความคิดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดภายในชุมชน	1.จัดเวทีพบปะสนทนากับแกนนำชุมชนและชาวบ้านเรื่อง • ข้อมูลทั่วไปของชุมชน • กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน • แนวความคิดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดภายในชุมชน	1.จัดเวทีพบปะสนทนากับแกนนำชุมชนและชาวบ้านเรื่อง • ข้อมูลทั่วไปของชุมชน • กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน • แนวความคิดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดภายในชุมชน
3. กำหนดเป้าหมายวิธีการการพัฒนา	จัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่	จัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่	จัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่	จัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ได้แก่

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
ร่วมกัน	1) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน 2) การปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดต้นทุนการผลิต 3) การจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี 4) การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง 5) การพัฒนากลุ่มและเครือข่าย	1). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2).การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงแพะ - การจัดการเรื่องฟาร์มมาตรฐาน 3).การจัดการป่าชุมชน - เรื่องการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรม 4).การพัฒนากลุ่มสตรีผ้าทอผ้าสี่ธรรมชาตชุมชนกะเหรี่ยง 5).การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรวังยาว - การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร 6).การผลิตผักอินทรีย์ - การจำหน่ายผลผลิตในตลาดท้องถิ่น - การปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ 7)การพัฒนากลุ่มและเครือข่าย	1).การผลิตข้าว 2).การจัดการด้านการตลาด 3).การจัดการที่ดิน 4)..เกษตรอินทรีย์ 5)การพัฒนาเยาวชน 6).การพัฒนากลุ่มและเครือข่าย	1).การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2).การจัดภูมิทัศน์ 3).การสร้างและตกแต่งบ้านดิน 4).การทำเกษตรอินทรีย์ 5).การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน 6)การพัฒนาเยาวชน 7).พัฒนากลุ่มและเครือข่าย
4. วางแผนพัฒนาผู้นำกลุ่มและเครือข่าย	จัดเวทีชุมชนเพื่อวางแผนการพัฒนา ผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย	จัดเวทีชุมชนเพื่อวางแผนการพัฒนา ผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายตามเป้าหมายที่	จัดเวทีชุมชนเพื่อวางแผนการพัฒนา ผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย	จัดเวทีชุมชนเพื่อวางแผนการพัฒนา ผู้นำ กลุ่ม

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอ สรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหิน ดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
	ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้	ได้กำหนดไว้	ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้	และเครือข่ายตามเป้าหมายที่ ได้กำหนดไว้
5. เสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาผู้นำและ สมาชิกกลุ่ม	1).ดูงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลุง ทองเหมาะ จ.สุพรรณบุรี 2).อบรมความรู้เรื่องข้าวแก่ ชุมชน 3).ทดสอบการใช้น้ำหมักชีวภาพ การทดสอบความอุดมสมบูรณ์ ของดิน โดยการหมักฟางข้าว และการทดสอบการลดการ ระบาดของข้าวดีด 4).บรรยายวิธีการทำจุลินทรีย์ หน่อกล้วยและวางแผนทำแปลง ทดสอบการใช้จุลินทรีย์ 6).เวทีติดตามความก้าวหน้าและ สรุปผล 7).จัดเวทีเครือข่าย 4 ชุมชนและ เสนอผลงานของนักวิจัยและ	1) เวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์การ ดำเนินงานในด้านต่างๆ คือ - รูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนต้องการ - วิเคราะห์ศักยภาพการจัดการการ ท่องเที่ยวของชุมชน - การวางแผนกิจกรรมด้านการ ท่องเที่ยว - กระบวนการจัดการท่องเที่ยว 2) อบรมให้ความรู้การเรื่องการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 3) ดูงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลุงทอง เหมาะ สุพรรณบุรีและดูงาน home stay ที่แม่กลอง จ.สมุทรสงคราม 4) จัดเวทีการเตรียมการทดลอง ท่องเที่ยว 5) การทดลองจัดท่องเที่ยวแก่	1).ดูงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้าน ลุงทองเหมาะ จ. สุพรรณบุรี 2).เวทีติดตามความก้าวหน้า เรื่อง การผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ชนิด พันธุ์ ข้อดีข้อด้อยของแต่ละพันธุ์ การ ทำปุ๋ยชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต การทำน้ำส้มควันไม้ การทำ เห็ดก้อน การปลูกผักปลอดสารพิษและ การเพาะถั่วงอกเพื่อลดรายจ่าย 3).จัดกิจกรรมทอดผ้าป่า การศึกษาแก่เยาวชนและชุมชน ร่วมระหว่างหน่วยงาน บูรณา	1).ดูงานเศรษฐกิจพอเพียง บ้านลุงทองเหมาะ จ. สุพรรณบุรี 2).เวทีติดตามความก้าวหน้า เรื่อง การสร้างบ้านดิน ปรับปรุงภูมิทัศน์ โครงการนกกีสืบพันธุ์ไม้ 3).อบรมให้ความรู้และ เตรียมผลิตเห็ดโคนญี่ปุ่น 4).อบรมให้ความรู้เรื่องการ ปรับปรุงบ้านดิน 5).อบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่สมาชิก 6).เวทีติดตามความก้าวหน้า

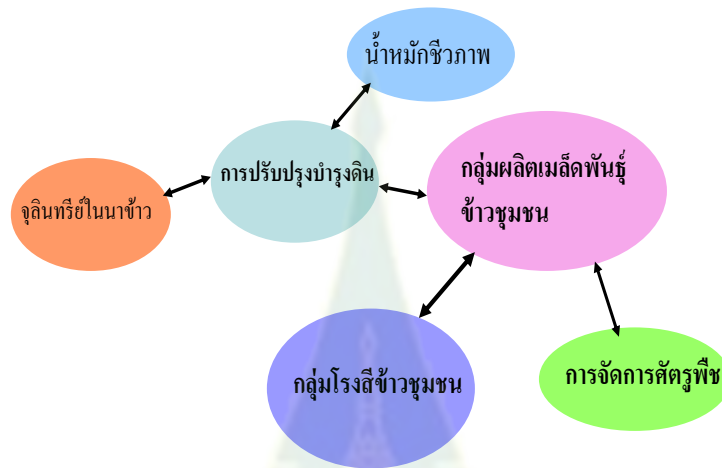
พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอ สรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหิน ดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
	ชาวบ้านที่มสธ.	นักท่องเที่ยงจากหน่วยงานต่างๆ 6)จัดเวทีเครือข่าย 4 ชุมชนและเสนอ ผลงานของนักวิจัยและชาวบ้านที่มสธ. 7) วางแผนการทำวิจัยภูมิปัญญาและ ลายผ้าพื้นเมือง โดยนักวิจัยชาวบ้าน	การทำงานร่วมกัน 4).จัดเวทีเครือข่าย 4 ชุมชนและ เสนอผลงานของนักวิจัยและ ชาวบ้านที่มสธ.	ของชุมชน - ปรับปรุงโครงสร้างและตั้ง คณะกรรมการบ้านดินใหม่ - ต้อนรับนักท่องเที่ยวจาก หน่วยงานราชการ - ส่งเสริมการผลิตพันธุ์แก่น ตะวัน - ดำเนินกิจกรรมต่างๆใน บ้านดิน - บริการนวด และอบชาวน้ำ - การก่อสร้างหอดูดาว 7).อบรมการออกแบบและ ตกแต่งภูมิทัศน์ภายใน บริเวณบ้านดิน 8).เวทีติดตามความก้าวหน้า เรื่อง - การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
				- การวางแผนฝึกอบรมระยะต่อไป - พัฒนากิจกรรมอื่นๆ 8).ทดลอง ก่อสร้างและประเมินผลหลังคาบ้านดิน 9).เวทีเครือข่าย 4 ชุมชนและเสนอผลงานของนักวิจัยและชาวบ้านที่มสธ. 10).ประชุมวิเคราะห์วางแผน พัฒนาบ้านดินและกิจกรรมระยะต่อไปร่วมกับหน่วยงานต่างๆ
6.ติดตามประเมินผล เพื่อการพัฒนา	จัดเวทีชุมชนเพื่อประเมินผลแบบมีส่วนร่วมตามตัวชี้วัดแล้วนำมาพิจารณาถึงความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย	จัดเวทีชุมชนเพื่อประเมินผลแบบมีส่วนร่วมตามตัวชี้วัดแล้วนำมาพิจารณาถึงความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย	จัดเวทีชุมชนเพื่อประเมินผลแบบมีส่วนร่วมตามตัวชี้วัดแล้วนำมาพิจารณาถึงความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของผู้นำ กลุ่มและ	จัดเวทีชุมชนเพื่อประเมินผลแบบมีส่วนร่วมตามตัวชี้วัดแล้วนำมาพิจารณาถึงความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของผู้นำ กลุ่ม

พื้นที่ศึกษา ขั้นตอน	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี	บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
			เครือข่าย	และเครือข่าย
7. ขยายผลกลุ่ม/เครือข่าย	กลุ่มมีการขยายผลแตกออกเป็นกลุ่มกิจกรรมย่อยได้แก่กลุ่มกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพดิน การจัดการศัตรูพืช	มีการรวมกลุ่มที่มีอยู่เดิมในชุมชน จากกลุ่มย่อยๆเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการรวมกลุ่ม 1).กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงแพะ 2).กลุ่มปลูกผักอินทรีย์ กลุ่มป่าชุมชน 3).กลุ่มสตรีผ้าทอผ้าสี่ธรรมชาติ 4).กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกร 5).กลุ่มเยาวชนรักษ่าป่าต้นน้ำ 6).กลุ่มออมทรัพย์(บ้านห้วยหินดำ) กลุ่มดังกล่าว ได้มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแกนกลางในการทำงานร่วมกัน	มีการรวมกลุ่มที่มีอยู่เดิมในชุมชนซึ่งได้แก่ 1).กลุ่มอาชีพ 2).กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ตำบลท่างาม จากนั้น กลุ่มดังกล่าวมีการขยายกลุ่มออกเป็นกลุ่มกิจกรรมได้แก่ กลุ่มเยาวชนกลุ่มอาชีพก็แตกกิจกรรมเป็น - กลุ่มเกษตรอินทรีย์ - กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง - กลุ่มเกษตรกรทำนาซึ่งมีกิจกรรมย่อยในด้าน ปรับปรุงดิน แปลงพันธุ์ ตลาดและแก้ไขชีวภาพ	กลุ่มมีการขยายผลแตกออกเป็นกลุ่มกิจกรรมย่อยได้แก่กลุ่มกิจกรรม 1).กลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว 2).กลุ่มกิจกรรมด้านอาชีพ 3).กลุ่มกิจกรรมด้านภูมิทัศน์ 4).กลุ่มกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ 5).กลุ่มเยาวชนนักสืบพันธุ์ไม้ โดยกลุ่มกิจกรรมย่อยดังกล่าวถูกเชื่อมโยงกันด้วยกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

1.2 ลักษณะการขยายเชื่อมโยงกิจกรรมการต่างๆของกลุ่มและเครือข่ายใน 4 พื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.2.1. การขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม โรงเรียนข้าวชุมชนและกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

ภาพที่ 6.1 แผนผังแสดงการขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม โรงเรียนข้าวชุมชนและกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

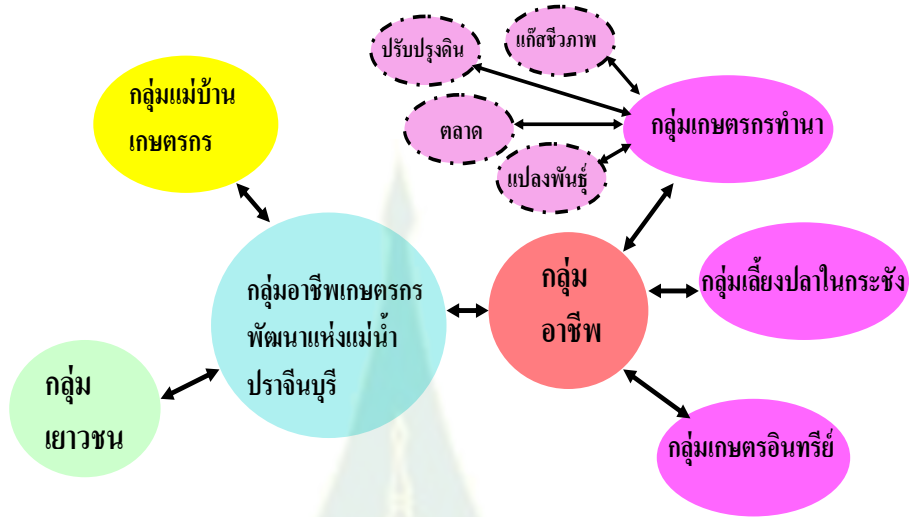
1.2.2. การขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่างๆ ของกลุ่มในตำบลวังยาว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี

ภาพที่ 6.2 แผนผังแสดงการขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่างๆ ของกลุ่มในตำบลวังยาว

1.2.3 การขยายและเชื่อมโยง กิจกรรมของกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี

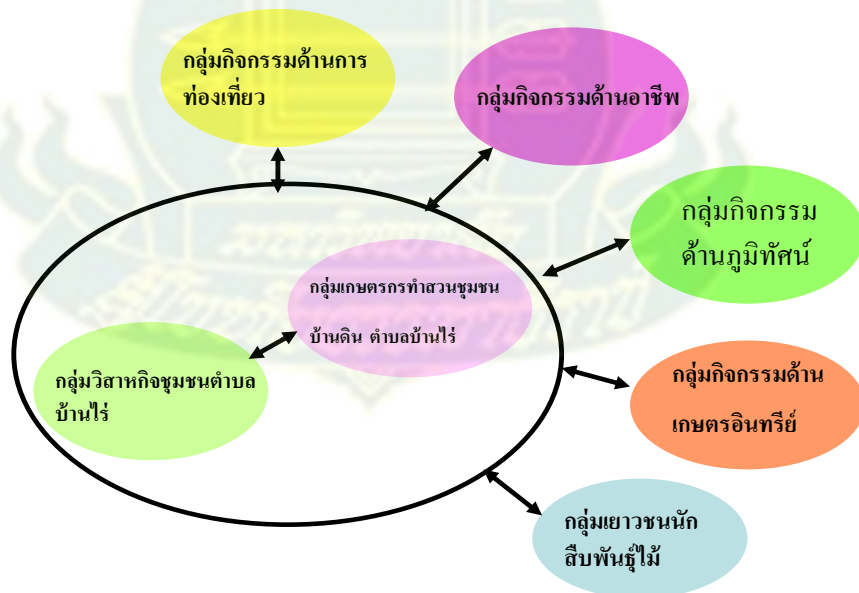
ต.ท่างาม

ภาพที่ 6.3 แผนผังแสดงการขยายและเชื่อมโยง กิจกรรมของกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ต.ท่างาม

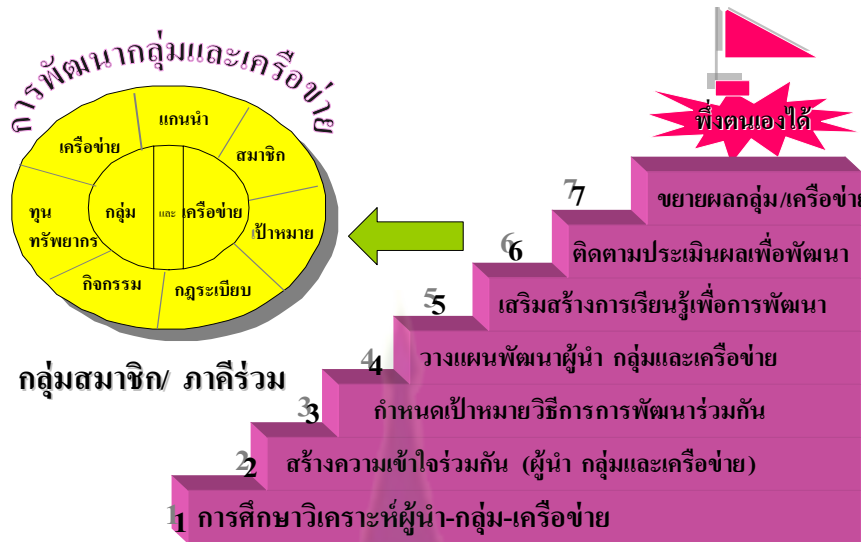
1.2.4 การขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านดิน ต.บ้านไร่

ต.บ้านไร่

ภาพที่ 6.4 แผนผังแสดงการขยายและเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านดิน ต.บ้านไร่

1.3 สรุปขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

ภาพที่ 6.5 ภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ องค์กรชาวบ้าน และเครือข่ายแบบบูรณาการ

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา ในพื้นที่ 4 ชุมชน สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาผู้นำ กลุ่ม และเครือข่าย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1.3.1. การศึกษาวิเคราะห์ผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย

ในขั้นตอนแรกของการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ควรมีการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนเกี่ยวกับศักยภาพผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย แล้วนำมาวิเคราะห์ว่าผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายเป็นเช่นไร มีจุดอ่อน จุดแข็งอะไรบ้าง มีตัวชี้วัดใดที่สมาชิกเห็นว่าควรมีการปรับปรุงให้ผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายมีความเข้มแข็ง

ภาพที่ 6.6 การศึกษากิจกรรมต่างๆของกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี

1.3.2. การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่าย

ในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ต้องมีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่าย โดยการจัดเวทีพบปะพบปะสนทนากับแกนนำชุมชนและชาวบ้านในเรื่อง ข้อมูลทั่วไปของชุมชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและแนวความคิดในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดภายในชุมชน ให้เป็นที่ทราบและเข้าใจตรงกันว่าทั้งผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่ายจะทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไร มีผลต่อตนเองและชุมชนอย่างไร ทำแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

1.3.3. กำหนดเป้าหมายวิธีการพัฒนาร่วมกัน

เมื่อผู้นำ สมาชิกกลุ่มและเครือข่ายทราบและเข้าใจตรงกันว่าจะทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไร มีผลต่อตนเองและชุมชนอย่างไร ทำแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ต้องมา กำหนดกำหนดเป้าหมายวิธีการการพัฒนาร่วมกัน ในการกำหนดเป้าหมายและวิธีการพัฒนาร่วมกันนั้น ควรให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมซึ่งใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนเพื่อหาข้อสรุปถึงเป้าหมายหรือกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกันต่อไป

ภาพที่ 6.7 เวทีชุมชนเพื่อทบทวนและเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มต่างๆในตำบลวังยาว

1.3.4. วางแผนพัฒนาผู้นำ กลุ่มและเครือข่าย

หลังจากที่มีการจัดเวทีชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายและวิธีการพัฒนาร่วมกันแล้ว ผู้นำ กลุ่ม และเครือข่าย กำหนดแผนการพัฒนาผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายให้ชัดเจน โดยต้องระบุในแผนถึงกิจกรรมที่ ทำว่าทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ทำโดยใคร

1.3.5. เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา

ในการพัฒนาผู้นำและสมาชิกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำทั้ง 4 ชุมชน มีการ พัฒนาโดยการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่ผู้นำและสมาชิกหลากหลายวิธีผสมผสานกัน ได้แก่

1) การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาผู้นำโดยเน้นการให้ความรู้เฉพาะเรื่อง โดยเชิญ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้ความรู้โดยตรงในชุมชน หรือส่งตัวผู้นำไปอบรมกับโครงการอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายใน 4 ชุมชน ได้จัดให้มีการบรรยายวิธีการทำจุลินทรีย์ หน่อกล้วย การอบรมความรู้เรื่องข้าวแก่ชุมชน แก่ผู้นำและสมาชิกกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนและกลุ่มผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในชุมชนบ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ทำให้ผู้นำและ สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถ่ายทอดมากขึ้น

2) การพาไปดูงาน การไปดูงานในพื้นที่อื่นๆ ทั้งที่เป็นตัวอย่างที่ประสบ ความสำเร็จและล้มเหลว เพื่อเป็นบทเรียนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้กับผู้ที่ทำกิจกรรมนั้นๆ

ภาพที่ 6.8 กิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา กับชาวชุมชนบ้านดิน ต.บ้านไร่ จ.ชัยภูมิ

ทั้งนี้การได้เห็นของจริงจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและทำให้ผู้นำและสมาชิกกลุ่มเข้าใจในกิจกรรมนั้นๆเป็นอย่างดี ได้ข้อคิดความรู้เพื่อนำกลับมาปรับใช้กับชุมชนของตนเอง ในการพัฒนาผู้นำและสมาชิกเพื่อการบริหารกลุ่มและเครือข่ายใน 4 ชุมชนที่เช่นกัน ได้มีการพาผู้นำทั้ง 4 ชุมชน ศึกษาศูนย์ฝึกเพียงบ้านลุงทองเหมาะ จ. สุพรรณบุรี ในประเด็นเกี่ยวกับการทำเชื้อจุลินทรีย์ การขุดบ่อเลี้ยงปลาในครัวเรือน การเลี้ยงกบ และการจัดทำศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบในการนำกลับมาหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

3) การสาธิต เป็นการเสริมการเรียนรู้แก่ผู้นำ และสมาชิกโดยการสาธิตให้ดู ให้เห็นขั้นตอนและผลของการปฏิบัติ ช่วยฝึกให้ผู้นำและสมาชิกได้ทำจริง ซึ่งได้มีสาธิตการวิเคราะห์ดินในนาข้าวให้แก่สมาชิกชุมชนบ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ทำให้สมาชิกสามารถนำไปปฏิบัติได้

4) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเปิดโอกาสและให้บทบาทในการทำงานในสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยใช้เหตุการณ์จริงเป็นอุปกรณ์การเรียน เน้นการเรียนรู้จากการทำจริง จัดเป็นการเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ผู้นำและสมาชิกทั้ง 4 ชุมชน ได้มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

5) การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติและประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่จัดทั้งในระดับผู้นำและสมาชิกชุมชน เน้นให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม เวทีเรียนรู้ร่วมกันจะช่วยสนับสนุนทั้งกำลังใจ กำลังทรัพยากร และความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ในการพัฒนาผู้นำและการบริหารกลุ่มและเครือข่ายทั้ง 4 ชุมชน ได้ใช้เวทีชุมชนเป็นวิธีการสำคัญในการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ สภาพปัญหาและการหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันของชุมชน

ภาพที่ 6.9 เวทีแลกเปลี่ยนและหาทางแก้ปัญหาของกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี

6) การทดลอง/ทดสอบ เป็นการพัฒนาผู้นำและสมาชิกโดยให้มีการทดลองและทดสอบด้วยตัวเอง ทำให้เชื่อในสิ่งที่ยอมรับไปปฏิบัติมากกว่ามีคนมาบอกกล่าว และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงด้วย ดังเช่นการทดสอบการใช้น้ำหมักชีวภาพ และทำแปลงทดสอบการใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยของกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนและกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในชุมชนบ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท การทดลองจัดท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จากการทดสอบและทดลองดังกล่าว ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง และสามารถนำผลที่เกิดขึ้นมาปรับใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่ายได้

7) การวิจัย การวิจัยเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้นำและสมาชิก เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักตั้งคำถาม หาปัญหาของชุมชนและหาคำตอบของปัญหาอย่างเป็นระบบ การวิจัยยังทำให้ผู้นำค้นพบความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ดังเช่น กลุ่มโรงสีข้าวชุมชนและกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในชุมชนบ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้จุลินทรีย์ในนาข้าว และกลุ่มสตรีผ้าทอผ้าสี่ธรรมชาติ บ้านห้วยหินดำ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ทำวิจัยทำวิจัยภูมิปัญญาและลายผ้าพื้นเมืองโดยนักวิจัยชาวบ้าน และกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ต.ท่างาม มีการทดลองปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีบริเวณหลังบ้านของตนเอง

ภาพที่ 6.10 เวทีทบทวนกิจกรรมการวิจัยน้ำหมักชีวภาพ

ภาพที่ 6.11 เวทีทบทวนกิจกรรมการวิจัยน้ำหมักชีวภาพ

8) การประชุมสัมมนา การจัดเวทีประชุมสัมมนาให้ชุมชนนักวิจัยและนักพัฒนา ในองค์กรต่างๆ ได้มีโอกาสนำเสนอสิ่งที่ได้ปฏิบัติร่วมกันมาตลอดโครงการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นอีกวิธีการหนึ่งของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงกระบวนการพัฒนา และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ขณะเดียวกันก็ได้ทราบมุมมองของนักวิจัยและนักพัฒนาจากภาค ส่วนต่างๆ ที่ร่วมในเวทีประชุมสัมมนาด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำให้แก่แกนนำ ทั้ง 4 ชุมชนที่ได้นำเสนอในเวทีสัมมนา

9) การติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนา โดยเน้นการประเมินผลแบบเสริมพลัง และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา หลังจากที่ได้มีการ ดำเนินการไประยะหนึ่งแล้ว ควรมีการประเมินผลการพัฒนาเป็นระยะๆ จะช่วยให้ทราบถึงปัญหา ข้อขัดข้อง และสามารถปรับวิธีการต่างๆ ให้เหมาะสม ในการพัฒนาผู้นำและการบริหารกลุ่มและ เครือข่ายทั้ง 4 ชุมชน ได้ใช้เวทีชุมชนเป็นวิธีการสำคัญในการติดตามประเมินผลการพัฒนา

10) ขยายผลกลุ่ม/เครือข่าย เมื่อกลุ่มได้รับการพัฒนาจนมีความเข้มแข็งแล้วก็จะ ขยายผลเป็นกลุ่มและเครือข่ายที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน

การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว จะก่อให้เกิดการพัฒนาผู้นำ/แกนนำ สมาชิก เป้าหมายกลุ่ม กฏระเบียบ กิจกรรมกลุ่ม ทุน ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการขยายเครือข่าย ทั้งนี้ สมาชิกและภาคีต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน

1.4 รูปแบบในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

1.4.1. รูปแบบในการพัฒนาผู้นำ และการบริหารกลุ่ม

จากการดำเนินการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายใน 4 ชุมชน พบว่ามีรูปแบบการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มอยู่ 4 รูปแบบ ขึ้นกับสถานการณ์กลุ่มในแต่ละชุมชน ดังนี้

1) การส่งเสริมให้ผู้นำอาชีพปรับบทบาทเป็นผู้นำองค์กร เป็นรูปแบบที่ปฏิบัติการในกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนและกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในชุมชนบ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท เน้นการบริหารโดยการพัฒนาผู้นำซึ่งเดิมเป็นผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญในด้านประกอบอาชีพอยู่แล้วให้ปรับบทบาทเป็นผู้นำกลุ่มกิจกรรมย่อย ทำหน้าที่ในการบริหารกลุ่มกิจกรรมย่อย เช่น กิจกรรมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน กิจกรรมปรับปรุงบำรุงดินเพื่อลดต้นทุนการผลิต และกิจกรรมการจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี ซึ่งผู้นำกลุ่มกิจกรรมย่อยแต่ละกลุ่มต้องบริหารจัดการกลุ่มของตนเอง ต้องมีการวางแผน สมาชิกมีการดำเนินการผลิตโดยการทดสอบร่วมกัน การประเมินผลการทดสอบ เป็นการปรับบทบาทจากการเป็นผู้นำอาชีพมาเป็นผู้นำองค์กร

2) การให้บทบาทผู้นำทดลองบริหารในองค์กรใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดำเนินการในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เพื่อเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจัดให้มีการทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ผู้นำแต่ละกลุ่มได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผู้นำได้ฝึกปฏิบัติ ตั้งแต่การวางแผนการท่องเที่ยว การแบ่งบทบาทหน้าที่ในกลุ่มสมาชิก การทำงานเป็นทีม การติดต่อสื่อสารโดยการนำเสนอ การถ่ายทอดทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม และการประเมินผลการท่องเที่ยว

3) การให้บทบาทเป็นแกนนำในกลุ่มกิจกรรมย่อย โดยการตั้งเป็นคณะทำงานทำกิจกรรมย่อยแล้วกำหนดให้มีผู้นำเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม เป็นรูปแบบที่มีการดำเนินการในกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี โดยกลุ่มอาชีพได้มีการจัดเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนถึงปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ดังนั้นเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาแต่ละเรื่องจึงได้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ปัญหาโดยให้ทำกิจกรรมย่อยๆ ซึ่งได้แก่ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มเกษตรกรทำนา ก็มีกลุ่มเล็กๆขึ้นมาแล้วมีแกนนำมาบริหารจัดการในเรื่องตลาดข้าว เกษชชีวะภาพ การปรับปรุงดิน และการทำแปลงพันธุ์ กลุ่มย่อยดังกล่าวที่แยกออกมาเป็นกลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกไม่มาก ทำให้การบริหารจัดการกลุ่มง่ายและขับเคลื่อนได้ดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่

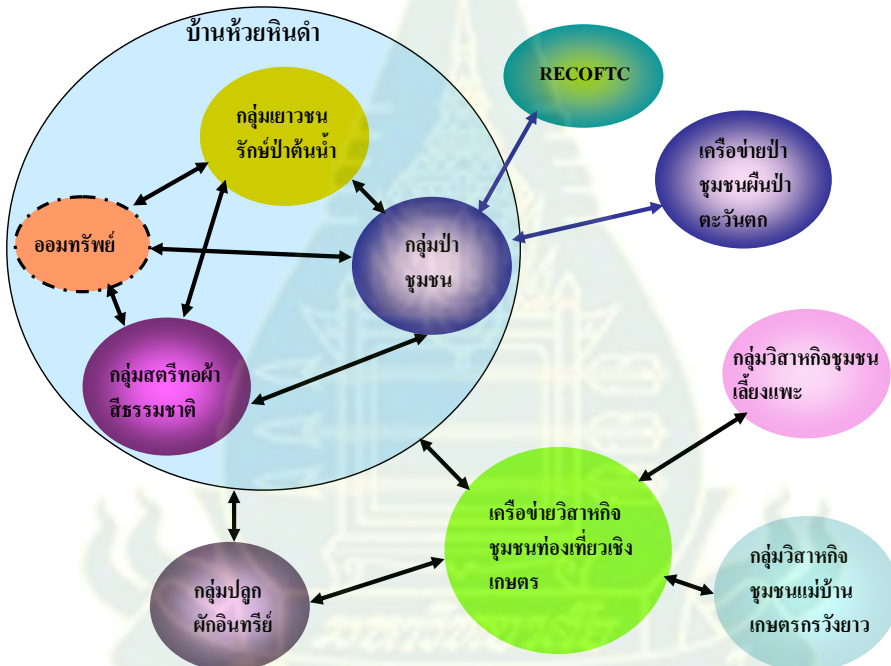
4) การปรับโครงสร้างขององค์กรใหม่ (re-engineering) ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการบริหารองค์กรใหม่ เกิดมีผู้นำคนใหม่มาบริหารองค์กร จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านดิน ต.บ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ทำให้กลุ่มทั้ง 2 กลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเดียวกัน ได้จัดเวทีชุมชนพูดคุย แลกเปลี่ยนถึงปัญหาเกี่ยวกับผู้นำและการบริหารจัดการกลุ่มและเครือข่าย จึงได้ตกลงดำเนินการปรับโครงสร้างขององค์กรใหม่ มีการเลือกผู้นำใหม่ กำหนดบทบาทของผู้นำ และสมาชิก กฎกติกาของกลุ่ม การจัดการการเงินและการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ที่ชัดเจนขึ้น ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการต่อไป

1.4.2. รูปแบบในการพัฒนาเครือข่าย

จากการวิจัยและพัฒนาในพื้นที่ 4 ชุมชน เมื่อวิเคราะห์เครือข่ายจากพัฒนาการ หรือการก่อเกิดเครือข่ายกลุ่มแล้ว พบว่าการพัฒนาเครือข่ายมีรูปแบบของการก่อเกิด คงอยู่และขยายตัว อยู่ 3 ลักษณะ ด้วยกัน คือ

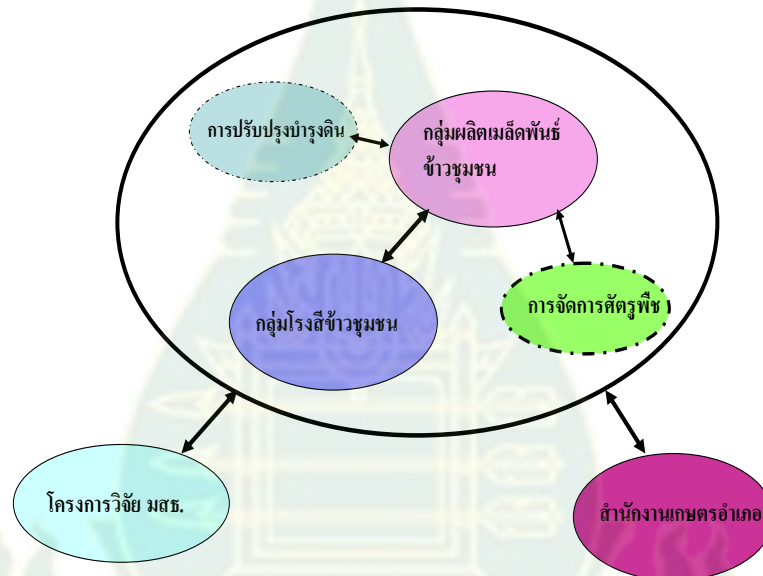
1) การพัฒนาเครือข่ายจากกลุ่มกิจกรรมย่อยหลายกลุ่มเชื่อมโยงกันเป็นกลุ่มใหญ่ เป็นพัฒนาการเครือข่ายที่เกิดจากการที่กลุ่มกิจกรรมย่อยๆ ที่ทำกิจกรรมที่แตกต่างกัน แต่มีบางอย่างที่ต้องพึ่งพาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้กลุ่มย่อยต้องมาเชื่อมโยงกัน โดยมีกลุ่มใหญ่เป็นแกน

ภาพที่ 6.12 ผังเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต.วังยาว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี

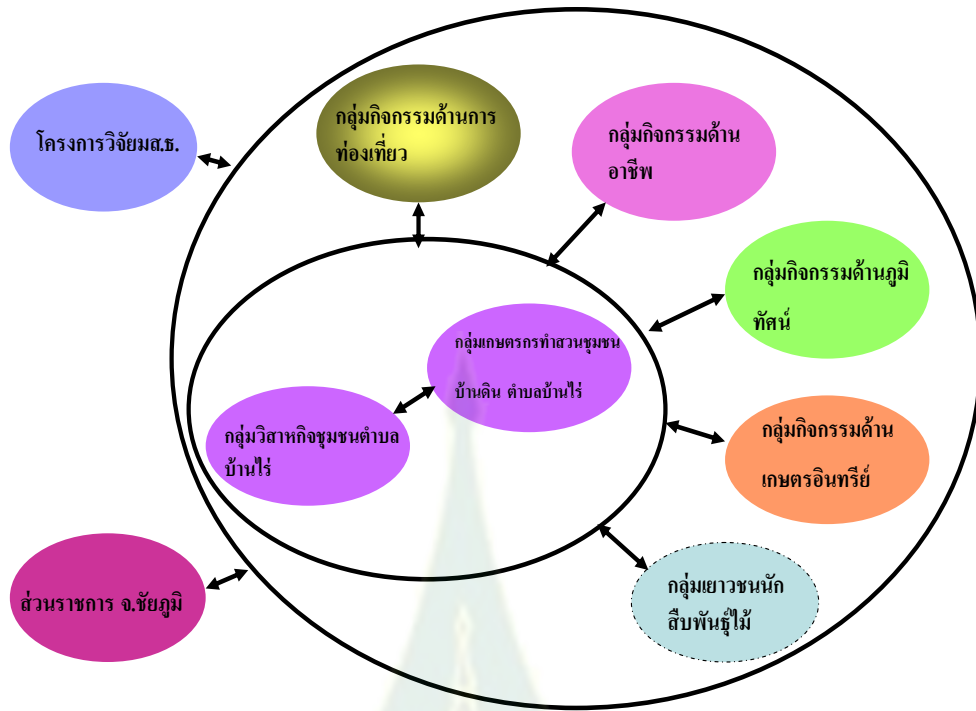
จากภาพที่ 6.12 แสดงการพัฒนาเครือข่ายของชุมชนบ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเป็นแกนกลางเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มกิจกรรมย่อย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงแพะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรวังยาว กลุ่มปลุกผักอินทรีย์ และกลุ่มต่างๆในบ้านห้วยหินดำ ซึ่งได้แก่ กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มเยาวชนรักภัยป่าต้นน้ำ ขณะเดียวกัน กลุ่มต่างๆที่บ้านห้วยหินดำ ก็มีการเชื่อมโยงกับภายนอกชุมชน คือเชื่อมโยงกับเครือข่ายป่าชุมชนผืนป่าตะวันตก และRECOFTC

2) การพัฒนาเครือข่ายจากกลุ่มใหญ่แยกเป็นกิจกรรมย่อยๆและเชื่อมโยงกัน เป็นการพัฒนาเครือข่ายที่แยกกิจกรรมย่อยๆออกจากกลุ่มใหญ่ เมื่อกลุ่มมีปัญหาในการทำกิจกรรมก็จะนำประเด็นปัญหานั้นมาวิเคราะห์ร่วมกันแล้วกำหนดเป็นกิจกรรมย่อยเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นนั้น โดยให้มีแกนนำกลุ่ม เป็นผู้นำเพื่อบริหารจัดการกลุ่มย่อย ชุมชนที่มีการพัฒนาเครือข่ายลักษณะนี้ คือ กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน และกลุ่มผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ในการผลิตข้าวของสมาชิกกลุ่มพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพดิน และศัตรูพืช จึงได้แยกกลุ่มกิจกรรมย่อยออกมาเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา ทั้งนี้กลุ่มย่อยจะเป็นกลุ่มเล็กๆแบบไม่เป็นทางการ และร้อยรัดเชื่อมโยงโดยมีกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน และกลุ่มผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่ม ดังแสดงในแผนผังเครือข่าย

ภาพที่ 6.13 ผังเครือข่ายโรงสีข้าวครบวงจร บ้านวังยาว ต.เที่ยงแท้ อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท

ชุมชนที่มีการพัฒนาเครือข่ายในลักษณะนี้อีกชุมชนหนึ่งคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยภูมิ ที่มีการแยกกลุ่มกิจกรรมย่อยออกจากกลุ่มใหญ่หลายกิจกรรมด้วยกันคือ กลุ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว กลุ่มกิจกรรมด้านอาชีพ กลุ่มกิจกรรมด้านภูมิทัศน์ กลุ่มกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์และกลุ่มเยาวชนนักสืบพันธุ์ไม้ กลุ่มเหล่านี้ถูกร้อยรัดเชื่อมโยงกันด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านไร่ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวเชื่อมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังแสดงในแผนผังเครือข่าย ภาพที่ 6.14

ภาพที่ 6.14 ผังเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ

ภาพที่ 6.15 กิจกรรมท่องเที่ยวของเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ

กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ

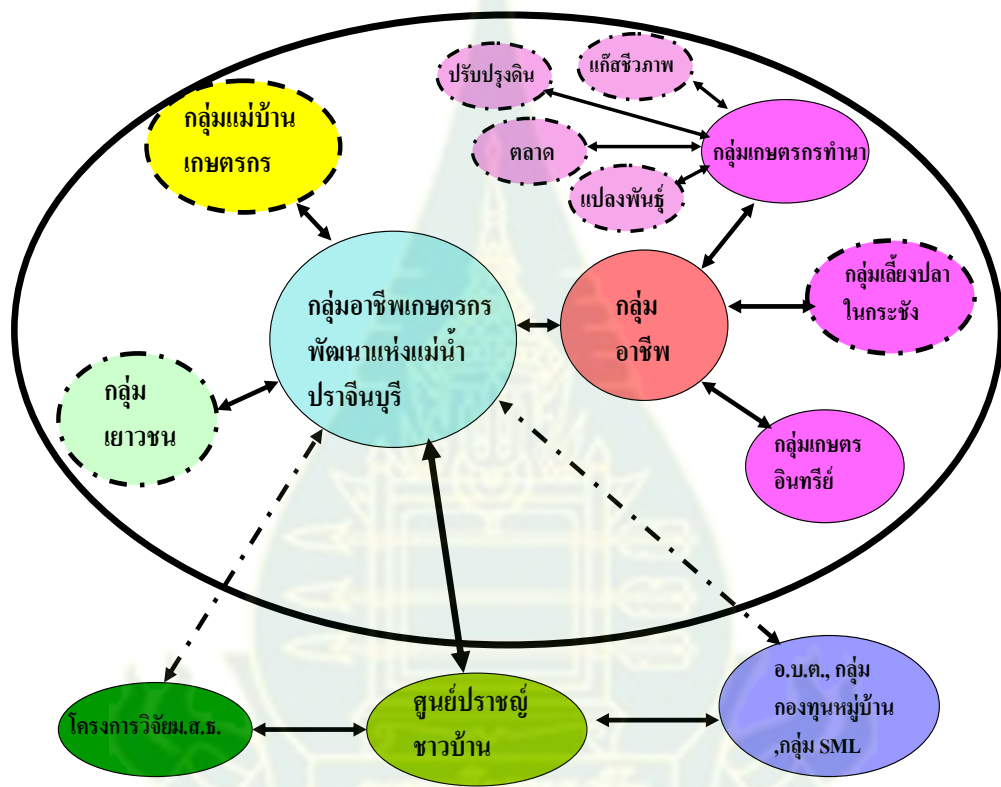
ภาพที่ 6.16 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ

3) การพัฒนาเครือข่ายแบบผสม มีการพัฒนาเครือข่ายทั้งสองรูปแบบ คือจากกลุ่มเล็กที่มีอยู่แล้วในชุมชนเชื่อมโยงกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีกลุ่มใหญ่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยง และจากกลุ่มใหญ่แยกกิจกรรมออกเป็นกลุ่มย่อยตามสภาพปัญหาของกลุ่ม

กลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ต.ท่าแกม ต.ดงพระราม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี เกิดขึ้นมาจากการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มอาชีพ ภายหลังมีกลุ่มเยาวชนเพิ่มขึ้นอีก 1 กลุ่ม คือกลุ่มพัฒนาเยาวชน :ซึ่งเป็นกลุ่มที่แยกออกมาจากกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ต.ท่าแกม โดยชุมชนท่าแกม ประกอบด้วย สถานศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดเลียบ โรงเรียนวัดสว่างงาม โรงเรียนวัดกระแจะ โรงเรียนวัดหาดสะแก และตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนเด็ก ตัวแทนเยาวชน ตัวแทนประชาคมกำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแกม ได้ริเริ่มจัดทำกองทุนสวัสดิการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทุกด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา สุขภาพ กีฬา การเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม การหลีกเลี่ยงอบายมุข โดยงบประมาณเริ่มต้นนี้ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 29 จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 150,000 บาท เป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลท่าแกม โดยคนในตำบลท่าแกมเองเป็นผู้

วางแผน ดำเนินการ และสรุปผลร่วมกัน ส่วนการดำเนินการของกองทุนฯจะต้องเกิดประโยชน์ตามเงื่อนไขที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกองทุน ที่จะคัดเลือกในลำดับต่อไป

ในส่วนของกลุ่มอาชีพนั้น ก็มีการแยกกิจกรรมออกเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มเกษตรกรทำนา ซึ่งกลุ่มเกษตรกรทำนาก็แยกกิจกรรมออกเป็นกิจกรรมปรับปรุงดิน แปลงพันธุ์ การตลาด และแก้สชีวภาพ อย่างไรก็ตามทุกกลุ่มจะถูกร้อยรัดเชื่อมโยงกันด้วยกลุ่มอาชีพ เกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี ต.ท่างาม ต.คงพระราม อ.เมือง จ.ปราจีนบุรีเป็นจุดเชื่อมหลักแล้ว จึงเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มย่อยต่างๆ จะเห็นว่าการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มดังกล่าวมีการพัฒนาทั้ง 2 รูปแบบ ดังแสดงในแผนผังเครือข่าย

ภาพที่ 6.17 ผังเครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี

2. ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

2.1 สภาพปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

จากการศึกษา โดยการจัดเวทีชุมชนเพื่อศึกษาปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายในพื้นที่ 4 ชุมชน พบว่าในภาพรวมของแต่ละพื้นที่ทั้ง 4 ชุมชน มีปัญหาและเงื่อนไขและแนวทางแก้ไข สรุปในตารางได้ดังนี้

2.1.1. บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 6.2 ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
1. ทำหลายบทบาท เนื่องจากมีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นผู้นำกลุ่มด้วย 2 ขาดการสร้างผู้นำเพื่อมาสืบทอดกิจกรรมกลุ่ม	1. สมาชิกขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ ในเรื่องข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำน้ำหมักชีวภาพการทำแปลงพันธุ์และมาตรฐานข้าวพันธุ์ 2. กิจกรรมอาชีพขาดการต่อยอดและขาดความต่อเนื่อง 3.ขาดการวางแผนกิจกรรมกลุ่ม 4.ขาดการติดตามประเมินผลกลุ่ม	1. เสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการ - พาไปดูงานบ้านลุงทองเหมาะ จังหวัดสุพรรณบุรี - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - อบรมให้ความรู้เรื่องข้าวชุมชน - วิจัยเพื่อทดสอบการหมักฟางด้วยสารสกัดชีวภาพจากหยวกกล้วย แทนการเผาฟาง เพื่อการย่อยสลายข้าว วัชพืช และช่วยให้บำรุงดิน - มีการทดสอบความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยการเก็บตัวอย่างดินก่อนและหลังการฉีดพ่นสารสกัดหยวกกล้วย -การจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี ด้วยวิธีการหาสูตรสมุนไพร เพื่อไล่แมลง และหา

ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
		สูตรสมุนไพรรักษาหอยเชอร์รี่ 2. การจัดการแบบบูรณาการ โดยส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม 3. ส่งเสริมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาปัญหาที่แท้จริง และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง เช่นการวิจัยน้ำหมักชีวภาพในนาข้าว 4. ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลกลุ่ม แบบเสริมพลัง โดยการจัดเวทีชุมชนให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระบุดังปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

2. 1.2 บ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 6.3 ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย บ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
1.ผู้นำ 1.ขาดผู้นำที่เป็นแกนกลางในการบริหารจัดการเครือข่ายที่ชัดเจน ผู้ที่เป็นตัวเชื่อมกลุ่มย่อยยังเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2.ขาดการสร้างผู้นำเพื่อมาสืบทอดกิจกรรมกลุ่ม 3.ขาดการเชื่อมโยงเรียนรู้กับกลุ่มอื่น 3.ขาดทักษะในการสื่อสาร 7.ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น	1.ขาดการกำหนดแผนกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน 2.ไม่มีการบูรณาการแผนร่วมกัน 3.การกำหนดกฎระเบียบกลุ่มยังไม่ชัดเจน 4.ไม่มีเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ 5.กิจกรรมที่ทำไม่มาจากภูมิปัญญาและวัสดุในท้องถิ่น 6.กิจกรรมในกลุ่มย่อยที่เป็นเครือข่ายกันยังไม่สนับสนุนกัน 7.ทำกิจกรรมร่วมกันแบบเฉพาะกิจเท่านั้น 8.ไม่มีการจดบันทึก 9.การสื่อสารถึงกันต้องผ่านเจ้าหน้าที่รัฐ 10.สมาชิกไม่ติดต่อสื่อสารกับภายนอก 11.การเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่ายยังไม่ชัดเจน 11.ขาดการติดตามประเมินผลกลุ่ม	1. เสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการ - พาไปดูงานบ้านลุงทองเหมาะ จังหวัดสุพรรณบุรีและดูงาน home stay ที่แม่กลอง จ.สมุทรสงคราม - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน - ทดลองการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน - วิจัยสายฟ้าของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของแม่บ้านชาวกระเหรี่ยง 2.ใช้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแกนในการเชื่อมโยงกิจกรรมกลุ่มต่างๆในชุมชน 3. การจัดการแบบบูรณาการ โดยสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ได้เข้ามาทดลองท่องเที่ยวจริง 4.สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิม เน้นการพัฒนาที่เริ่มจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน 5.พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ จัดทำศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการรักษาป่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน 6.พัฒนาระบบข้อมูล โดยการสร้างความพร้อมในเรื่องข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำศูนย์ข้อมูลให้เป็นระบบ 7.ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลกลุ่ม แบบเสริมพลัง โดยการจัดเวทีชุมชนให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระบุถึงปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

2.1.3. ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

ตารางที่ 6.4 ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
1.ผู้นำ 1.ขาดผู้นำที่เป็นแกนกลางในการบริหารจัดการเครือข่ายที่ชัดเจน ผู้ที่เป็นตัวเชื่อมกลุ่มย่อยยังเป็นผู้นำจากภายนอก 2.ขาดการสร้างผู้นำเพื่อมาสืบทอดกิจกรรมกลุ่ม	1.ขาดการกำหนดแผนกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน 2.ขาดการบูรณาการแผนร่วมกัน 3.การเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่ายยังไม่ชัดเจน 4.การสื่อสารถึงกันต้องผ่านผู้นำจากภายนอก 5.สมาชิกในบางกลุ่มย่อยมีจำนวนน้อย 6.ทำกิจกรรมร่วมกันแบบเฉพาะกิจ 7.ขาดการจัดระบบข้อมูล 8.ไม่มีการจดบันทึก 9.ขาดการติดตามประเมินผลกลุ่ม	1. เสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการ - พาไปดูงานบ้านลุงทองเหมาะ จังหวัดสุพรรณบุรี - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - การได้ปฏิบัติจริง - อบรมให้ความรู้ - ร่วมกันจัดทำแปลงพันธุ์ข้าว 2. ใช้กลุ่มอาชีพเกษตรกรพัฒนาแห่งแม่น้ำปราจีนบุรี เป็นแกนในการเชื่อมโยงกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ในชุมชน 3. การจัดการแบบบูรณาการ โดยสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้เข้ามาทดลองท่องเที่ยวจริง 4. พัฒนาระบบข้อมูล โดยการสร้างความพร้อมในเรื่องข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำศูนย์ข้อมูลให้เป็นระบบ 5. ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลกลุ่ม แบบเสริมพลัง โดยการจัดเวทีชุมชนให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระบุถึงปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

2.1.4. บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิต จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 6.5 ปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิต จังหวัดชัยภูมิ

ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
1.ผู้นำ 1. ขาดผู้นำที่เป็นแกนกลางในการบริหารจัดการเครือข่ายที่ชัดเจน 2.ผู้นำมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจน้อย 3.ขาดการสร้างผู้นำเพื่อมาสืบทอดกิจกรรมกลุ่ม 4.ขาดทักษะในการจัดการเงิน	1.ขาดการกำหนดแผนกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน 2.ขาดการบูรณาการแผนร่วมกัน 3.ไม่มีเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ 4 สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกลุ่ม 5.สมาชิกไม่มีเวลา ขาดความสามัคคี 6.การเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่ายยังไม่ชัดเจน 7.เน้นการทำกิจกรรมร่วมกันแบบเฉพาะกิจ 8. ขาดการจัดระบบข้อมูล 9.ขาดการติดตามประเมินผลกลุ่ม	1. เสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการพาไปดูงานบ้านลุงทองเหมาะ จังหวัดสุพรรณบุรี จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเป็นมัคคุเทศก์ การจัดการการระบบบัญชี และทดลองการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2.การปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นำ สมาชิก กฎกติกา กลุ่ม การกระจายผลประโยชน์ให้ชัดเจนขึ้น 3. การจัดการแบบบูรณาการ โดยสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เช่นร่วมทดลองท่องเที่ยวจริง 4. ส่งเสริมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาปัญหาที่แท้จริง และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง เช่นการวิจัยพันธุ์ไม้ โดยเยาวชน 5. พัฒนาระบบข้อมูล โดยการสร้างความพร้อมในเรื่องข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูล และจัดทำศูนย์ข้อมูลให้เป็นระบบ 6.ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลกลุ่ม แบบเสริมพลัง โดยการจัดเวทีชุมชนให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระบุถึงปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

2.2 สรุปปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย

จากการศึกษาถึงปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ใน 4 ชุมชน พบว่ามีปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งสรุปได้ตามตารางที่ 6.6

ตารางที่ 6.6 สรุปปัญหาและเงื่อนไขในการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย ใน 4 ชุมชน

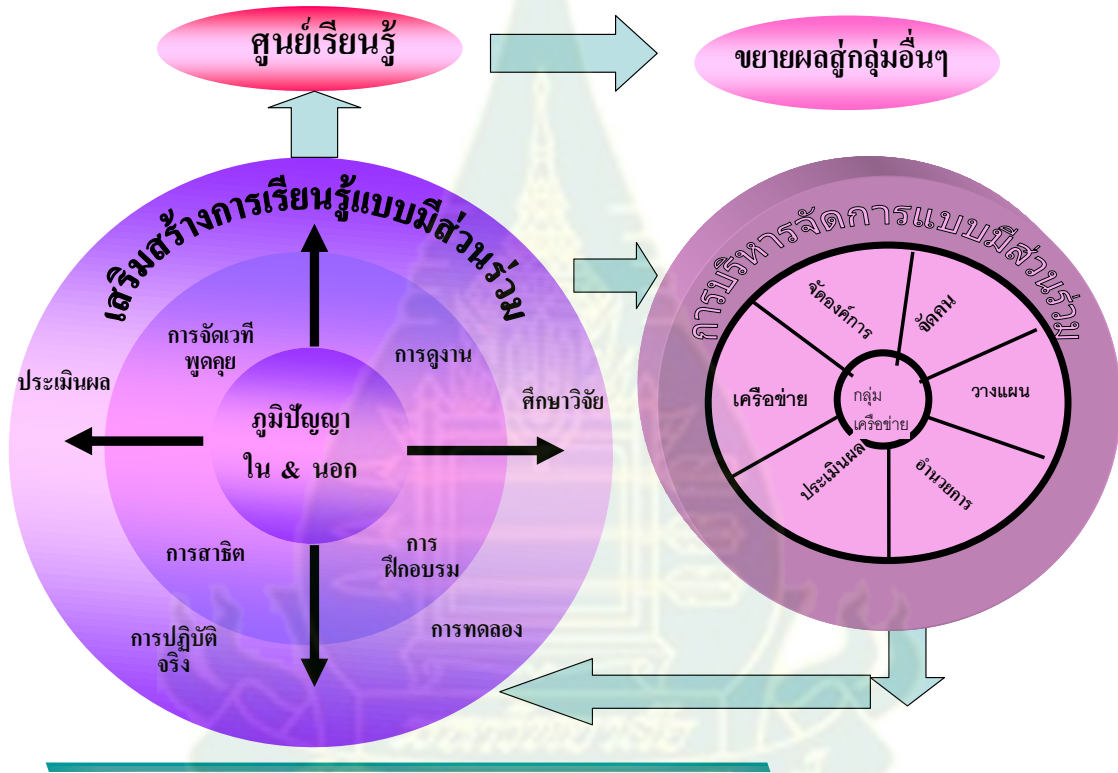
ปัญหา/เงื่อนไข		แนวทางแก้ไข
ผู้นำ	การบริหารกลุ่มและเครือข่าย	
1. ทำหลายบทบาทเนื่องจากมีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นผู้นำกลุ่มด้วย 2. ขาดผู้นำที่เป็นแกนกลางในการบริหารจัดการเครือข่ายที่ชัดเจน 3. ผู้นำมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจน้อย 4. ขาดการสร้างผู้นำเพื่อมาสืบทอดกิจกรรมกลุ่ม 5. ขาดการเชื่อมโยงเรียนรู้กับกลุ่มอื่น 6. ขาดทักษะในการจัดการเงิน 7. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น 8. ขาดทักษะในการสื่อสาร	1. ขาดการกำหนดแผนกิจกรรมกลุ่มที่ชัดเจน 2. ขาดการบูรณาการแผนร่วมกัน 3. ไม่มีเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ 4. สมาชิกขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ 5. สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกลุ่ม 6. สมาชิกไม่มีเวลา ขาดความสามัคคี 7. เน้นการทำกิจกรรมร่วมกันแบบเฉพาะกิจ 8. ขาดแคลนทุนในการจัดการกลุ่ม 9. กิจกรรมอาชีพขาดการต่อยอดและขาดความต่อเนื่อง 10. กิจกรรมที่ทำไม่มาจากภูมิปัญญาและวัสดุในท้องถิ่น 11. กิจกรรมในกลุ่มย่อยที่เป็นเครือข่ายกันยังไม่สนับสนุนกัน 12. ขาดการจัดระบบข้อมูล 13. ขาดการจัดบันทึก 14. ขาดการติดตามประเมินผลกลุ่ม 15. การเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่ายยังไม่ชัดเจน 16. การสื่อสารถึงกันต้องผ่านผู้นำจากภายนอก	1. เสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเน้นให้เห็นของจริงได้ปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น - พาไปดูงาน - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - อบรมให้ความรู้ - ทดลอง/ทดสอบโดยชุมชน 2. การปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นำ สมาชิก กฎกติกา การกระจายผลประโยชน์ให้ชัดเจนขึ้น 3. การจัดการแบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม พื้นที่ และหน่วยงานเสริมหนุน 4. สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิม เน้นการพัฒนาที่เริ่มจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน 5. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน 6. ส่งเสริมกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้นำและสมาชิกได้หาปัญหาที่แท้จริงและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง 7. ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลกลุ่ม แบบเสริมพลัง โดยการจัดเวทีชุมชนให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันระบุถึงปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 8. พัฒนาระบบข้อมูล โดยการสร้างความพร้อมในเรื่องข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำศูนย์ข้อมูลให้เป็นระบบ 9. จัดระบบการสื่อสารให้ทั่วถึงและรวดเร็ว โดยให้มีจุดเชื่อมหลายจุด 10. พัฒนาขยายเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน เพื่อการเสริมพลังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

3. รูปแบบการบริหารองค์กรชาวบ้านและเครือข่ายแบบบูรณาการที่เหมาะสม

จากการศึกษาและดำเนินการพัฒนาเกี่ยวกับผู้นำ กลุ่มและเครือข่ายใน 4 พื้นที่ ได้แก่

- 1) บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท
- 2) บ้านวังยาว ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
- 4) บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

สามารถวิเคราะห์และสรุปรูปแบบการบริหารองค์กรชาวบ้านและเครือข่ายแบบบูรณาการที่เหมาะสมได้ดังแผนภาพที่

ภาพที่ 6.18 รูปแบบการบริหารองค์กรชาวบ้านและเครือข่ายแบบบูรณาการที่เหมาะสม

การบริหารองค์กรชาวบ้านและเครือข่ายแบบบูรณาการที่เหมาะสมนั้น จะต้องเน้นการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการโดยมีส่วนร่วมในประเด็นต่อไปนี้

1. การจัดองค์การ สมาชิกกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการจัดโครงสร้างของกลุ่ม การกำหนดที่มาของผู้นำ คณะกรรมการดำเนินการ และบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม รวมทั้งการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกที่ชัดเจน

2. การจัดการสมาชิก สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการจัดคนทำงานกลุ่ม โดยพิจารณาจากความสามารถและความเต็มใจของสมาชิก สมาชิกต้องได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มและการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน เช่นมีการฝึกอบรมให้ความรู้เพื่อพัฒนาสมาชิกกลุ่ม พาไปดูงานตลอดจนการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มเท่าที่กลุ่มจะสามารถจัดการได้

3. การวางแผน สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในที่ประชุมกลุ่มเพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มร่วมกัน มีการวางแผนสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ จัดทำแผนเป็นลายลักษณ์อักษร แผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้และส่งผลประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มทุกคนอย่างทั่วถึง

4. การอำนวยความสะดวก สมาชิกกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผน และมีการมอบอำนาจหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งอาจเป็นสมาชิกกลุ่มหรือคณะกรรมการกลุ่ม ทั้งนี้คณะกรรมการกลุ่มจะต้องให้คำปรึกษาแก่สมาชิกตลอดจนการประสานงานและแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน

5. การประเมินผลองค์กร กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีการประเมินผลการทำกิจกรรมกลุ่มแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกและคณะกรรมการเข้ามาดูแลและติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การประเมินผลความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนากลุ่มให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

6. การจัดการเครือข่าย กลุ่มควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นการเสริมสร้างพลังในการดำเนินงานกลุ่ม โดยมีการปรึกษาหารือกับกลุ่มอื่นๆ และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

ในการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมในประเด็นดังกล่าวนี้ จะต้องมีการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาภายในและภูมิปัญญาภายนอกชุมชนโดยวิธีการต่างๆ ได้แก่

1. การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอ
2. การพาไปดูงาน
3. การสาธิต
4. การฝึกอบรม
5. การทดลอง/ทดสอบ
6. การปฏิบัติจริง
7. การศึกษาวิจัย
8. การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

เมื่อกิจกรรมและเครือข่ายเข้มแข็งก็จะพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆต่อไป

4.การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนา โดยการศึกษาและเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการดำเนินโครงการในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 ชุมชน และการศึกษาและเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนปฏิบัติการทั้ง 4 ชุมชนกับชุมชนควบคุม พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นของการพัฒนาผู้นำและการบริหารกลุ่มและเครือข่าย ดังรายละเอียดในตารางที่ 6. 7

ตารางที่ 6.7 ผลการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายหลังการดำเนินโครงการ
ใน ชุมชนปฏิบัติการ 4 ชุมชน

ประเด็นที่เปลี่ยนแปลง	พื้นที่ศึกษา	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัด ปราจีนบุรี	บ้านเทพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
ความสามารถของผู้นำ					
1.ด้านบุคลิกภาพส่วนตัว					
1.1 ทักษะการประกอบอาชีพ		มาก	มาก	มาก	มาก
1.2 ความสามารถในการสื่อสาร		มาก	มาก	มาก	มาก
2. ด้านการบริหารงาน					
2.1 การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ		มาก	มาก	มาก	มาก
2.2. การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก		ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน
2.3 การพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง		มาก	มาก	มาก	มาก
2.4 การปรับวิธีการทำงาน		มาก	มาก	มาก	มาก
2. การสร้างและพัฒนาทีมงาน					
2.6 การจัดการการเงิน		มาก	มาก	มาก	มาก
2.7 การประเมินผลกลุ่ม		ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
3.ด้านการบริหารสังคม					
3.1 การเป็นที่ปรึกษาที่ดี		ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
3.2 การตอบสนองความต้องการสมาชิก		ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
3.3การเป็นผู้ประสานกลุ่มย่อยของ เครือข่าย		มาก	มาก	มาก	มาก

ประเด็นที่ เปลี่ยนแปลง	พื้นที่ศึกษา	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัด ปราจีนบุรี	บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
การบริหารกลุ่มและเครือข่าย					
1.สมาชิก					
1.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิก	มาก	มาก	มาก	มาก	
1.2 การอุทิศตนให้กลุ่ม	มาก	มาก	มาก	มาก	
1.3 ความสามารถในการทำงาน	มาก	มาก	มาก	มาก	
2.จุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของกลุ่ม					
2.1. ความ สอดคล้องของเป้าหมายกลุ่ม กับของสมาชิก	มาก	มาก	มาก	มาก	
2.2 ความเข้าใจในเป้าหมายของสมาชิก	มาก	มาก	มาก	มาก	
3. กฎระเบียบกลุ่ม					
3.1 กฎระเบียบมาจากสมาชิกกลุ่ม	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	มาก	
3.2 ความชัดเจนของกฎระเบียบ	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	มาก	
3.3 กฎระเบียบกลุ่มเป็นที่ยอมรับของ สมาชิก	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	มาก	
4. การจัดการทุน					
4.1 จำนวนทุนกลุ่ม	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	
4.2 การจัดหาทุนกลุ่ม	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	
4.3 การจัดสรรทุนและการใช้ประโยชน์	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	ไม่เปลี่ยน	
4.4 การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ใน กลุ่ม	มาก	มาก	มาก	มาก	
5. การทำกิจกรรมกลุ่ม					
5.1 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและ ทางเลือกในการแก้ปัญหา	มาก	มาก	มาก	มาก	
5.2 การกำหนดแผนในการพัฒนา กลุ่ม	มาก	มาก	มาก	มาก	
5.3 การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	มาก	มาก	มาก	มาก	
6. การจัดสรรผลประโยชน์					
6.1 ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	
6.2 การกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	

ประเด็นที่เปลี่ยนแปลง	พื้นที่ศึกษา	บ้านวังยาว ตำบลเที่ยงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	บ้านวังยาว บ้านป่าผาก บ้านห้วยหินดำ ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัด สุพรรณบุรี	ตำบลท่างาม อำเภอเมือง จังหวัด ปราจีนบุรี	บ้านเทพพนา ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
7. การเชื่อมโยงเครือข่าย					
7.1 การจัดเวทีพูดคุยกันภายในกลุ่ม	มาก	มาก	มาก	มาก	
7.2 การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นในชุมชน	มาก	มาก	มาก	มาก	
7.3 การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นนอกชุมชน	มาก	มาก	มาก	มาก	
8. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้					
8.1 การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้แก่สมาชิก	มาก	มาก	มาก	มาก	

จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่าย พบว่าในภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางถึงมากเกือบทุกประเด็น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำพบว่า ในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว ผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสามารถในการประกอบอาชีพและความสามารถในการสื่อสารอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารงาน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลางถึงมากเกือบทุกประเด็น ยกเว้น การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกทุกชุมชนยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่อยู่ในระยะก่อตั้งและปรับตัว ทำให้ยังไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก และด้านการบริหารสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆอยู่ในระดับปานกลางถึงมากเช่นกัน

ในด้านการบริหารกลุ่มและเครือข่าย พบว่า หลังดำเนินโครงการ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายในประเด็นเกี่ยวกับสมาชิก การกำหนดจุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของกลุ่ม การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่ายและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางถึงมาก เกือบทุกประเด็น ส่วนการกำหนดกฎระเบียบกลุ่มและการจัดการทุน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกือบทุกประเด็น ซึ่งอาจเนื่องจากกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่อยู่ในระยะก่อตั้งและปรับตัว ทำให้สมาชิกกลุ่มให้ความสนใจในการดำเนินกิจกรรมมากกว่าการกำหนดกฎระเบียบกลุ่มและการจัดการทุน

อย่างไรก็ตามการนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในกลุ่มของทุกชุมชนและการกำหนดกฎระเบียบกลุ่มในชุมชนจังหวัดชัยภูมิพบว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนนี้มีการจัดโครงสร้างขององค์กรใหม่ ทำให้ต้องกำหนดกฎระเบียบใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก

ตารางที่ 6.8 เปรียบเทียบการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายหลังการดำเนินโครงการ ใน
ชุมชนปฏิบัติการ4 ชุมชนกับชุมชนควบคุม

ประเด็น เปรียบเทียบ	พื้นที่ศึกษา		สุพรรณบุรี		ปราจีนบุรี		ชัยภูมิ	
	ปฏิบัติการ หนึ่ง หนึ่ง	ควบคุม หนึ่ง หนึ่ง	ปฏิบัติการ หนึ่ง หนึ่ง	ควบคุม หนึ่ง หนึ่ง	ปฏิบัติการ หนึ่ง หนึ่ง	ควบคุม หนึ่ง หนึ่ง	ปฏิบัติการ หนึ่ง หนึ่ง	ควบคุม หนึ่ง หนึ่ง
ความสามารถของผู้นำ								
1.ด้านบุคลิกภาพส่วนตัว								
1.1 ทักษะการประกอบอาชีพ	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
1.2 ความสามารถในการสื่อสาร	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2. ด้านการบริหารงาน								
2.1การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.2.การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก	ไม่ เปลี่ยน	น้อย	ไม่ เปลี่ยน	น้อย	ไม่ เปลี่ยน	น้อย	ไม่ เปลี่ยน	น้อย
2.3 การพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.4 การปรับวิธีการทำงาน	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.5การสร้างและพัฒนาทีมงาน	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.6การจัดการการเงิน	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.7การประเมินผลกลุ่ม	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย
3.ด้านการบริหารสังคม								
3.1 การเป็นที่ปรึกษาที่ดี	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย
3.2 การตอบสนองความต้องการของสมาชิก	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย
3.3การเป็นผู้ประสานกลุ่มย่อยของเครือข่าย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
การบริหารกลุ่มและเครือข่าย								
1.สมาชิก								
1.1 การมีส่วนร่วมของสมาชิก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
1.2การอุทิศตนให้กลุ่ม	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
1.3 ความสามารถในการทำงาน	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
2.จุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์กลุ่ม								
2.1. ความ สอดคล้องของเป้าหมายกลุ่มกับของสมาชิก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย

ประเด็น เปรียบเทียบ	พื้นที่ศึกษา		ชัยนาท		สุพรรณบุรี		ปราจีนบุรี		ชัยภูมิ	
	แบบใช้ กระดาษ	แบบ กระดาษ	แบบใช้ กระดาษ	แบบ กระดาษ	แบบ กระดาษ	แบบ กระดาษ	แบบใช้ กระดาษ	แบบ กระดาษ	แบบใช้ กระดาษ	แบบ กระดาษ
2.2 ความเข้าใจในเป้าหมายของสมาชิก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
3. กฎระเบียบกลุ่ม	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	มาก	ไม่ เปลี่ยน
3.1 กฎระเบียบมาจากสมาชิกกลุ่ม	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	มาก	ไม่ เปลี่ยน
3.2 ความชัดเจนของกฎระเบียบ	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	มาก	ไม่ เปลี่ยน
3.3 กฎระเบียบกลุ่มเป็นที่ยอมรับของสมาชิก	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	มาก	ไม่ เปลี่ยน
4. การจัดการทุน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน
4.1 จำนวนทุนกลุ่ม	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน
4.2 การจัดหาทุนกลุ่ม	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน
4.3 การจัดสรรทุนและการใช้ประโยชน์	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน	ไม่ เปลี่ยน
4.4 การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในกลุ่ม	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
5. การทำกิจกรรมกลุ่ม										
5.1 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและทางเลือกในการแก้ปัญหา	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
5.2 การกำหนดแผนในการพัฒนา กลุ่ม	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
5.3 การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
6. การจัดสรรผลประโยชน์	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	น้อย	น้อย
6.1 ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	ปาน กลาง	น้อย	น้อย	น้อย
6.2 การกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	ปาน กลาง	น้อย
7. การเชื่อมโยงเครือข่าย										
7.1 การจัดเวทีพูดคุยกันภายในกลุ่ม	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย
7.2 การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นในชุมชน	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง
7.3 การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นนอก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก	น้อย

ประเด็น เปรียบเทียบ	พื้นที่ศึกษา		ชัยนาท			สุพรรณบุรี			ปราจีนบุรี		ชัยภูมิ	
	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ	เขตปฏิบัติ พันธกิจ
ชุมชน												
8. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 8.1 การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ แก่สมาชิก	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	ปาน กลาง

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาผู้นำ การบริหารกลุ่มและเครือข่ายระหว่างชุมชนปฏิบัติการกับชุมชนควบคุมหลังดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนา พบว่า ชุมชนปฏิบัติการ มีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆอยู่ในระดับมากซึ่งต่างจากชุมชนควบคุมที่มีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้การที่ชุมชนปฏิบัติการมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าเป็นเพราะว่าในชุมชนปฏิบัติการนั้นมีทีมวิจัยเข้าไปช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มต่างๆในชุมชนได้มีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งต่างจากชุมชนควบคุมที่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยกว่าซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของชุมชนที่มีการขับเคลื่อนโดยตัวชุมชนเองและอาจมีโครงการพัฒนาจากหน่วยงานต่างๆเข้าไปดำเนินการส่งเสริมอยู่บ้าง

